

MİLLİ ŞUURUN OLUŞMASINDA MİLLİ BAYRAMLAR: 1934-1948 YILLARI ARASINDA SİVAS'TA CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI

NATIONAL HOLIDAYS IN THE FORMATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS: REPUBLIC DAY CELEBRATIONS IN SİVAS BETWEEN 1934-1948

*Osman Kubilay GÜL**
*Aslıhan GEZ ÇİNPOLAT***

Özet

Bayramlar toplumların ortak değerler etrafında bir araya gelmelerine vesile olan özel törenlerdir. Cumhuriyet, Türk milletinin yeni ve bağımsız bir devlet kurma yolunda gerçekleştirdiği anlamlı mücadelenin sonucu olarak ilan edilmiştir. Kuruluşundan iki yıl sonra ise 19 Nisan 1925 tarihinde millî bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. Başlangıçta belirli merkezlerde kutlanan Cumhuriyet Bayramları zamanla farklı şehirlerde de kutlanmıştır. Bayramın ilk yıllarında kutlamalar yeni rejimin meşruiyetini sağlamak ve halka benimsetmek amacıyla yoğun katılım ile gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümü, kutlama kanunu çerçevesinde komisyonca hazırlanmış, tüm şehirlerde komiteler ve heyetler tarafından aynı plan çerçevesinde yürütülmeye gayret edilmiştir. Bu araştırmada Sivas ilindeki 1934-1948 yılları arasındaki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları arşivler ve bazı yerel gazete haberleri ışığında incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bilgilere göre kutlamaların CHP Genel Sekreterliği'nin direktiflerine göre planlanıp yürütüldüğü, kutlama sonrası ise il sekreterliğinden raporlandığı görülmüştür. Buna göre Sivas ilinde kutlamalara katılımın yüksek olduğu bildirilmiştir. Kutlama faaliyetleri; şehir süslemeleri, şenlik fişeklerinin yakılması, tiyatro eserlerinin sahnelenmesi, spor faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, fener alaylarının düzenlenmesi, halkevi sergileri, halk kürsülerinin kurulması ve

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitim ABD Sivas / TÜRKİYE kubilaygul@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9829-1819

** Doktora Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü aslihangez@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4425-3635

Cumhuriyet balolarının düzenlenmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bazı yıllarda kutlamaların üç gün için hazırlanıp sürdürülmesi ise dikkat çekicidir.

Anahtar kelimeler: millî şuur, millî bayram, Sivas, Cumhuriyet Bayramı

Abstract

Holidays are special ceremonies that enable societies to come together around common values. The Republic was declared as the result of the meaningful struggle of the Turkish nation to establish a new and independent state. Two years after its establishment, it started to be celebrated as a national holiday on April 19, 1925. Republic Days, which were initially celebrated in certain centers, were celebrated in different cities over time. In the first years of the feast, the celebrations were held with intense participation in order to ensure the legitimacy of the new regime and to adopt it to the public. The tenth anniversary of the Republic was prepared by the commission within the framework of the law of celebration, and efforts were made to carry out the same plan by committees and delegations in all cities. In this research, the Republic Day celebrations in Sivas between the years 1934-1948 were tried to be examined in the light of archives and some local newspaper news. According to the information obtained, it was seen that the celebrations were planned and carried out according to the directives of the CHP General Secretariat, and after the celebration, it was reported from the provincial secretariat. Accordingly, it has been reported that the participation in the celebrations in Sivas is high. Celebration activities; city decorations, lighting of festive firecrackers, staging of theater works, realization of sports activities, organization of lantern processions, exhibitions of public houses, establishment of public rostrums and organization of Republic balls. It is noteworthy that in some years the celebrations are prepared and maintained for three days.

Key words: national consciousness, national holiday, Sivas, Republic Day

Giriş

Millî şuur, toplumdaki her bir bireyin ulusal değerlere sahip çıkmasıdır. Millî şuura sahip fertler aidiyetlerinin dayanağı olan değerleri gelecek kuşaklara aktarma vazifesi görmüşlerdir (Karacaoğlu, 2019, s. 32). Millî şuurun oluşmasında; dil, edebiyat, estetik, ortak tarih gibi etmenlerin rolü vardır. Çünkü bireylerin gelenek ve görenekler, ortak duygular, fikirler, hatıralar etrafında toplanması yalnızca bunlarla mümkündür (Ağaoğlu, 1981, s. 97). Ortak tarihin bir yansıması olarak ortaya çıkan, toplumların millet haline gelme ve ulus devletlerini kurma sürecinde ortaya çıkan millî bayramların millî şuurun oluşmasında söz

sahibi olması kaçınılmazdır (Çakmak, 2010, s. 88). Çünkü millî bayramlar, milletlerin paydaş ülküler çevresinde kenetlenmesini, aidiyet bilinci oluşturmalarını, ortak inanış ve değerler geliştirmelerini ve iktidar yönetimlerce halkın rejim ile bütünleşmesini sağlamak amacıyla bir araç vazifesi görmüşlerdir (Uzun, 2010, s. 110; Şavkılı ve Ertem, 2019, s. 202). Böylelikle bireylerin ulusal değerlere sahip çıkması sağlanabilir. Ayrıca yaşanan ortak tarihin hatırlatıcısı olan millî bayramlar her yıl kutlanarak gelecek nesillere aktarılabilir. Mustafa Kemal Atatürk bir konuşmasında “Millî şuurun ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz.” diyerek millî şuura verdiği önemi belirtmektedir (Cunbur, 1987, s. 5). Tarihin hatırlatıcısı konumunda olan bayram kutlamalarının millî şuura katkısı bir daha görülmektedir. Şahin, (2000, s. 159) millî bayramların toplumsal kaderin hayati dönemlerini içeren şifreleri olduğu için önemsenmesini ve millî hafızanın bu dönemlerde ortaya çıkıp varlığını devam ettireceğini belirtmektedir.

Millî bayram olgusunun ilk örneği Fransız Devriminin birinci yılında (14 Temmuz 1790) Paris’te, çok sayıda sivil ve askeri katılımı, Bastille Hapishanesi önünde gerçekleştirilen kutlamalar olarak kabul edilmektedir (Kertzer’den akt. Aslan, 2011, s. 1). Fransız İhtilali’nin etkilerinden korunmak isteyen Osmanlı Devleti’nde ise Osmanlılık ideali kurulmaya çalışılmıştır. Ancak gayrimüslimlere verilen haklar, devleti bir arada tutma konusunda yeterli olmamıştır (Demir, 2011, s. 344). Osmanlılık fikrinin temelleri II. Mahmut dönemine kadar uzanmaktadır. II. Mahmut tarafından Hariciye Nazırlığı görevine getirilen Mustafa Reşit Paşa oluşturduğu özel komisyon ile devleti ekonomik alanlarda geliştirecek ve çeşitli ırk ve dinden olan vatandaşlar arasında eşitlik ilkesinin uygulanmasını içeren layihalar hazırlayarak padişaha sunmuştur. Bu fikirler II. Mahmut tarafından benimsenmiş ancak padişah ilan etmeyi istediği Tanzimatı Hayriye’yi ilan edememiştir (Yücel ve Sevim, 1992, s. 227). II. Mahmut ve Tanzimat devirlerinde meydana gelen; modern merkezi devletin kurumsallaşması, ayrılıkçı fikirlere karşı yeni bir kimlik ihtiyacının doğması, gazeteci ve aydın kesimin kamuoyu oluşturmaları ve nihayetinde toplumsal hareketliliğin artması gibi gelişmeler Türk milliyetçiliğinin doğuşu için gerekli olan siyasi ve sosyokültürel şartları hazırlamıştır. Ancak söz konusu yenilikler o dönemde Osmanlılık olarak hayata geçirilmiştir (Çalen, 2017). Osmanlılığın savunulması ve imparatorluk birliğinin korunmasının amaçlanması sebebiyle

Osmanlı Devleti'nde Türkçülük düşüncesi daha geç ortaya çıkmıştır (Uçar, 2018, s. 106). Balkan Savaşları sonucunda gerçekleşen çözülme ile oluşan etnik hareketlilik içinde ise yalnızca Türkler hamisiz, sempatisiz ve örgütsüz kalmıştır. Dolayısı ile Osmanlılık fikri artık devam ettirilemez bir boyuta gelmiştir. Çünkü hiçbir etnik grup kendi ulusçu taleplerinden vazgeçmemiştir. Bunun tersine Meşrutiyet fikri ulusçu amaçlar doğrultusunda kullanılacak bir araç olarak görülmüştür (Yetim, 2008, s. 78).

Osmanlı Devleti'nde millî egemenlik ile bağlantılı ilk millî bayram kavramı da II. Meşrutiyet ile ortaya çıkmıştır (Doğaner, 2007, s. 119). 1908 yılında kabul edilen II. Meşrutiyet'in hemen ardından II. Abdülhamit'in 33 yıllık rejimi sona ermiş ve Kanun-u Esasi tekrar yürürlüğe konarak siyasi rejim meşrutî monarşi olmuştur. Meşrutiyeti ilan edenler Kanun-u Esasi'nin yeniden yürürlüğe girmesi ve tüm Osmanlıların mecliste temsil edilmesi ile devletin çöküşünün engellenebileceğine inanmışlardır. Amaç, Osmanlı kimliği altında tüm unsurların "ittihat"ını gerçekleştirmek ve ülkeyi "terakki" ettirmektir. (Evirgen, 2019). 1889'da İttihat-i Osmani adıyla kurulan, daha sonra İttihat ve Terakki adını alan cemiyetin (Semiz, 2014) ana ideolojisi Türk ulusçuluğu olmuştur. Bununla birlikte İttihat ve Terakki, 1912'ye kadar hem Osmanlılık hem de Türkçülüğün yer aldığı bir söylem kullanmıştır. Bu süreçte Türkçü politikalar izlendiğinde dahi hâkim söylemin Osmanlılık olduğu belirtilmektedir (Hanioglu'dan aktaran Yetim, 2008, s. 78). Bu doğrultuda Türkçülük akımı etrafında toplanan İttihat ve Terakki Fırkası'nın önde gelenleri ile aydınlar milliyetçilik duygularını canlı tutacak bir kutlama fikri etrafında birleşmişlerdir. Nihayetinde, hürriyetin kazanılması olarak değerlendirilen II. Meşrutiyet'in ilanı olan 10 Temmuz günü "10 Temmuz tarihinin Eyyam-ı Resmîye-i Millîye'den addiyle her sene tarih-i mezkurde icrayı âyin edilmesi hakkında sadareten irsal kılınan kanun layihası" ile ilk millî bayram olması ve kutlanması belirlenmiştir (Dereli, 2012, s. 33; Şeneken, 2009, s. 3; Evirgen, 2019, s. 24).

10 Temmuz gününün bayram olarak seçilmesinin nedeni yeni rejimin meşrutiyetini sağlamakla beraber bu ulusal bayramın bir Osmanlı kimliği oluşturmada araç vazifesi görmesi hedefidir. 10 Temmuz günü ile milletin üyeleri arasında Osmanlılık etrafında bir birlik duygusu yaratmak amaçlanmıştır. Böylelikle her sene 10 Temmuz'da gerçekleşecek kutlamalar doğrultusunda meşrutiyet'in ilanı ile bunda rol oynayan kimseler tekrar tekrar hatırlanacaktır. Aynı

şekilde Osmanlı halkı, Meşrutiyet ile hürriyetlerine kavuştuklarını, kanun önünde eşit vatandaşlar olduklarını ve bu rejimin devam ettirilmesiyle hak ve özgürlüklerinin de devam edeceğini hatırlayacaklardır. Öte yandan 10 Temmuz Hürriyet Bayramı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin halkın gözünde meşrulaştırılmasını sağlayan önemli bir sembol olmuştur (Evirgen, 2019, s. 25). Bayram nedeniyle yapılan konuşmalar, gazete yazıları ve bizzat hürriyeti ilan edenlerce yazılan beyannamelerde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Osmanlı tebaasını özgür ve eşit vatandaşlar haline getirdiğinden ve Meşrutiyetin ilanı ile devleti yok olmaktan kurtardığı üzerinde durulduğu görülmektedir. 10 Temmuz bayramının yıldönümünde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Osmanlılara seslendiği beynamede 10 Temmuz günü, tüm Osmanlı unsurları için gerçek bir eşitlik temini için bir adım olarak değerlendirilmiş ve kıymetli bir bayram olduğundan tüm Osmanlılar tebrik edilmiştir (Yamak, 2008, s. 333-340). 1909 yılında başlayan 10 Temmuz Bayramı (Hürriyet Bayramı) kutlamaları Mondros Ateşkes Anlaşması sonrası 1919-1920 yıllarında ülkenin bir bölümü işgal altındayken yasaklanmıştır (Bolat, 2007, s. 29). Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin son döneminde ortaya çıkan millî bayram kavramı işgalin etkisiyle önemini yitirmiştir. Daha sonra Hürriyet Bayramı millî mücadele döneminde ve Cumhuriyet devrinde de hürriyet ve bağımsızlık simgesi olması sebebiyle 1935 yılına kadar ülke genelinde bando, fener alayı ve eğlenceler ile kutlanmaya devam edilmiştir (Aydın, Aydın ve DüNDAR, 2016, s. 93; Çolak, 2006, s. 801).

Öte yandan Babîali baskını ile iktidara gelen İttihat ve Terakki, girişimci burjuva sınıfını ortaya çıkarmak amacıyla millî iktisat ilkesini benimsemiştir. Bu ilke, II. Meşrutiyet ile gündeme gelen Türk milliyetçiliğinin iktisadi boyutuna verilen isimdir. Böylelikle ekonomide gayrimüslimlerin üstünlüğünü engelleyecek Türk burjuvazi sınıfını ortaya çıkarmak hedeflenmiştir (Berber, 2011). Birinci Dünya Savaşı ile kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılması, Osmanlı Devleti'nde ekonomiyi elinde tutan gayrimüslimlerin ikinci plana düşmesi gibi nedenler ticaret ekonominin Müslüman Türk kesime geçmesine ortam hazırlamıştır. İttihat ve Terakki'nin izlediği bu politikalar Kurtuluş Savaşı yılları ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam ettirilmiştir (Ersoy, 2018).

Millî Mücadele Döneminde Millî Şuur Oluşturma Çabaları

Cumhuriyetimizin kuruluşuna giden yolun başlangıcında Millî Mücadele dönemi yer almaktadır. Bu dönem Türk milletinin kendi benliğini bulmasında oldukça etkili olmuştur. Millî Mücadele döneminde gerçekleştirilen faaliyetlerde Türk milliyetçiliğinin izlerini görmek mümkündür. Nitekim “kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti” kurmak hedeflenmiştir. Buna yönelik olarak Misak-ı Millî Beyannamesi önemli bir örnektir. Misak-ı Millî, Millî Ant, Peyman-ı Millî gibi isimlerle de anılan, Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın kararı olarak “millî irade” biçiminde oluşturulan bu metin Kurtuluş Savaşı'nın esaslarını ve hedeflerini belirlemektedir. Bu beyanname; Türklerin, millî ve bağımsız yeni bir devlet oluşturmak amacıyla akdettikleri, birlikte yaşamak üzere anlaştıkları koşulları içeren sosyal bir sözleşmedir (Kaya, 1997, s. 175). Misak-ı Millî metninin, kabul edildiği 28 Ocak 1920 tarihinden daha önceleri Amasya Genelgesi, Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi ile belirginleşen prensipler olduğu ifade edilmektedir (Ergil'den aktaran Doğanay, 2001, s. 282).

Misak-ı Millî kararları, Osmanlı Devleti'nin ömrünü tamamladığı ve ortada bir avuç Türk'ün bulunduğu bir ata yurdunun kaldığı bir dönemde, Mustafa Kemal Paşa'nın Türk vatanını kurtarma hedefiyle doğmuştur. Bu maksatla ilk önce nerenin kurtarılacağı, Türk vatanının neresi olduğu tartışılmıştır. Bu hedefin belirlenip Türkler tarafından benimsenmesi ise Mustafa Kemal Paşa'nın millî inanca yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışmalar ile sağlanmıştır. Söz konusu çalışmalar yukarıda da söz edildiği gibi Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleridir ki Amasya Genelgesi “milletin kendi kaderine egemen olması” ile önemli bir adım olmuştur. Erzurum Kongresi sırasında Mustafa Kemal Paşa millî bir yeminden yani Misak-ı Millî hazırlığından bahsetmiştir. Sivas Kongresi'nde alınan şu karar ise Misak-ı Millînin ilk metni sayılmaktadır: “30 Ekim 1918 günü imzalanan mütareke sırasındaki sınırlarımız vatanımızı çizer. Bu sınır içinde kalan vatan hiçbir biçimde ayrılmaz bir bütündür. Bu vatanı yaşayanlar birbirlerinin öz kardeşleridir” (Mumcu, 1985, s. 78). Misak-ı Millî ile;

1. 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı sırada Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan yerlerin millî sınırlar içinde kalması,
2. Mütareke sınırlarının dışında kalan bölgelerdeki Osmanlı-İslam çoğunluğunun geleceğini kendisinin tayin etmesi,

3. İşgal edilen ve nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu yerlerin Millî sınırlara dahil edilmesi,
4. İstanbul, Marmara Denizi ve Boğazlar üzerinde Türk hakimiyetinin sağlanması ve Boğazlardaki geçişlerin Türk Devleti'nin onaylayacağı şekilde düzenlenmesi,
5. Esaret altındaki soydaşlara azınlık haklarının temin edilmesi,
6. Devletin siyasi, adli, iktisadi alanlarda tam bağımsızlığa ulaşması, hedeflenmiştir.

Böylelikle Türk milletinin varlığını devam ettirebilmek amacıyla sahip olması gereken hayati şart gerçekleşmiş vatanın sınırları çizilmiştir. Türkler tam bağımsızlık bilincine erişmiş ve millet olarak sahip olmaları gerekenlerin farkına varmışlardır (Okan, 2007, s. 53). Diğer yandan Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Misak-ı Millî'yi kabulünün ardından İtilaf Devletleri tarafından Ali Rıza Paşa Hükümeti'ne baskılar artmış ve hükümet istifa etmiştir. Misak-ı Millî kararlarının geri alınmaması ise İstanbul'un işgaliyle sonuçlanmıştır.

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgali ve parlamentonun dağıtılması neticesinde Mustafa Kemal Paşa, o gün Anadolu'daki vali ve komutanları haberdar etmiş, Osmanlı Devleti'nin tarihe gömüldüğünü ve Ankara'da "selahiyet-i fevkaladeye haiz bir meclisin açılmasının şart olduğunu" söylemiştir (Türkmen, 2002, s. 361). Böylece olağanüstü yetkilerle donatılmış, "millî iradeye" dayanan ilk meclis sıfatıyla 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi açılarak çalışmalarına başlamıştır. Meclisin tüm dünyaya karşı yayınladığı beyanname "egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğunu" ve "Büyük Millet Meclisi'nin üzerinde hiçbir makam bulunmadığını" ilan etmiştir (Kocatürk, 1999, s. 467). Mustafa Kemal'e göre Türk Milleti'ni bağımsızlığa ulaştıracak hükümet sistemi Osmanlı hükümet sistemi gibi olmamalıydı. Mustafa Kemal, halkın özgür iradesini yansıtan meclisin yasama ve yürütme yetkilerini de barındırması gerektiğini savunuyordu (Aslan, 2001, s. 31). Böylelikle henüz ismi konmasa da Cumhuriyete yönelik bir girişimin varlığı hissedilmiştir.

Bu dönemde, millî bayram kavramına verilen önem de farklılaşmıştır. Millî mücadele ile geçen kuruluş sürecinde bağımsızlık, millî egemenlik, çağdaşlık, millet ve devlet sevgisi kavramları ortaya çıkmıştır. Millî bayramlar özünde tüm bu kavramları barındırmaktadır. Verilen kurtuluş mücadelesi ve rejim değişikliğinin dış dünyaya duyurulması TBMM'yi bir sembol haline getirmiştir. Bu doğrultuda

siyasal iktidarın konumunu meşrulaştırmaya hizmet edecek törenlerin kutlanmasında ilk sırada meclisin açıldığı gün olan 23 Nisan 1920 günü gelmektedir (Çelepi, 2020). Cumhuriyet rejiminin millî mücadele döneminde ilk millî bayramı “23 Nisan’ın millî bayram addine dair kanun” ile 23 Nisan Bayramı olmuştur. Kanunda şu hüküm yer almaktadır: “*Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin ilk yevmi küşadı olan 23 Nisan millîyededir, Tarihi kabulünden muteber olan işbu kanunun icrasına Büyük Millet Meclisi memurdur*” (TBMM Zabıt Ceridesi; 23 Nisan 1337, Devre 1, Cilt 10, İctima 2, s. 74). 1921 tarihinde 23 Nisan’ın “Hakimiyet-i Millîye Bayramı” adıyla millî bayram olması kararlaştırılmıştır. TBMM’nin kurulmasının bayram olarak kutlanması millî irade ve yeni rejime geçerlik kazandırmasının yanı sıra gelecek nesiller için toplumsal anımsamaya hizmet etme, toplumsal dayanışma ile düzeni sağlama ve sürdürme, bireyde millî karakteri güçlendirme, halkın eğitilmesinde rol oynama gibi işlevleri de bulunmaktadır. Ayrıca “23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” tam ismindeki çocuk kelimesi politik olarak eklenmiş ve idealleştirilmiş bir “Türk Çocuğu” tipi oluşturulmak istenmiştir. Bu yolla çocukların Cumhuriyet’in kazanımlarını edinmeleri hedeflenmiştir (Bolat, 2012; Çelepi, 2020).

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılması, “egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olması” hükmünün bir sonucu olarak Cumhuriyet’in ilanı ve takiben bayram ilan edilme süreci başlamıştır. Millî bayram ilan etme sürecinde ikinci deneme Cumhuriyet’in ilanı ile gerçekleşmiştir. Cumhuriyet, 29 Ekim 1923’te ülkede 101 pare top atışı yapılarak duyurulmuştur. Henüz bayram ilan edilmeden önceki sene olan 1924 yılında devlet tarafından kararname yayımlanarak kutlama organizesi yapılmıştır. (Doğaner, 2007, s. 120). Cumhuriyetin kuruluşundan yaklaşık iki yıl sonra 19 Nisan 1925 tarihli Meclis oturumunda cumhuriyetin ilanının kutlanması fikri paylaşılmıştır. Başvekil Ali Fethi Bey tarafından verilen kanun layihasında, milletlerin kendileri için tek bir günü millî bayram kabul ettikleri ve o günü yurt içinde ve yabancı elçiliklerinde kutladıklarını belirtmiştir. Bu günlere örnek olarak Fransa’da 14 Temmuz’un ve Amerika’da da 4 Temmuz’un kutlandığını dile getirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde ise cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim’in cumhuriyetin ilanının tamamlanmış bir süreci ortaya koyduğu için bayram olarak kutlanması gerektiğini ileri sürmüştür. (TBMM Zabıt Ceridesi; 19 Nisan 1341 (1925), 106. İctima, 1. Celse, c. 18, 1976, s. 164-167). TBMM, 29 Ekim gününün özel bir merasimle kutlanacağına dair kararname

yayınlanmıştır. Kararname, “Cumhuriyetin ilanına müsadif 29 teşrinievvel gününün millî bayram addi hakkında kanun” olarak yer almıştır:

“Birinci Madde — Türkiye dahil ve haricinde Devlet namına yapılacak millî bayram merasimi Cumhuriyetin ilân edildiği 29 teşrinievvel günü icra edilir.

İkinci Madde — İşbu millî bayram merasiminin tarzı icrasıyla sair bayramlarda icra olunacak merasimin tarzı İcra Vekilleri Heyetince tâyin olunur.

Üçüncü Madde — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Dördüncü Madde — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur” (TBMM Zabıt Ceridesi; 19 Nisan 1341 (1925), Devre 2, Cilt 18, İçtima 2, s. 164)

Cumhuriyetin bayram ilan edilmesine yönelik dört maddelik kanun teklifi aynı gün kabul edilerek, 29 Ekim 1925 yılından itibaren kutlanması kararlaştırılmıştır (Öztürk, 2015, s. 586).

İlk Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında savaş yıllarından sonra millî mücadele ile kurulan genç Türk devletinin bağımsızlığı ve milletin istiklalinin sağlandığına dikkat çekilerek, kutlamalar genelde yeni rejimi halka anlatmak ve benimsetmek, rejim meşruiyetini sağlama almak gibi temel hedefler olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında kutlamalarda halkın katılımının en üst düzeye çıkarılması ile birlikte halkçılığın ön plana gösterilmesi amaçlanmış ve titiz programlarla kutlamalar yürütülmüştür (Bolat, 200, s. 366). Başlangıçta bazı belirli merkezlerde kutlanan Cumhuriyet Bayramı ilerleyen yıllarda Sivas, Diyarbakır, Mersin, İnegöl, İnebolu, Konya, Mardin gibi şehirlerde de aynı coşkuyla kutlanmaya başlamıştır (Hakimiyet-i Millîye, 1928) Cumhuriyetin onuncu yılından itibaren kutlamalara verilen önem artmıştır. Kutlamaların süresi üç güne çıkartılarak etkinlik türleri çeşitlendirilmiştir (Haykır ve Çevik, 2014, s. 358). Resmigeçitler, fener alayları, cumhuriyet baloları, konferanslar, eğlencelerle cumhuriyet ile halk bütünleştirilmiştir. Dikkat çekici bir husus ise Onuncu yıl dönümü kutlamalarını Hükümetin üstelenmemesidir. Bunun yanı sıra kutlamaların organize bir şekilde yürütülmesi amacıyla “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıldönümünü Kutlulama¹ Kanunu” 11 Haziran 1933 tarihinde TBMM’de kabul edilmiştir. Başvekâlete bağlı kutlama

¹ Dilde sadeleşme çalışmaları nedeniyle ifade “kutlulama” olarak yazılmıştır.

komisyonları kurulmuş bu kutlamaların ülke çapında uyumlu ve düzen içerisinde gerçekleşmesi amacıyla şehirlerde de komiteler ve heyetler kurulmuştur. (Çanak, 2013, s. 4-5). Hemen hemen her şehirde aynı kutlama programı çerçevesinde etkinlikler planlanıp yürütülmüştür. Bir diğer dikkat çeken nokta şehirlerin belirli yerlerine halk kürsülerinin kurulması olmuştur. Bu kürsülerde 18 yaşını tamamlamış, cumhuriyete bağlı her birey söz sahibi olabilmekteydi. Bu yolla bireylere, cumhuriyete ve onun getirdiği yeniliklere karşı duygu ve düşüncelerini dile getirmesine imkân tanınmıştır (Bolat, 2011, s. 154). Vatandaşların kendilerini ifade edebileceği bir ortamın oluşturulması Cumhuriyet'in getirdiği bir yenilik olmasının yanı sıra vatandaşa verilen önemi ortaya koymaktadır. Böylece Cumhuriyet'e bağlı vatandaşların yetiştirilmesi teşvik edilmiştir.

Bu çalışmada Sivas ilinde 1934-1948 yılları arasındaki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları incelenmiştir. Bu yıl aralığının seçilmesinde cumhuriyetin onuncu yılından sonra kutlamalara daha çok önemin verilmesi ile millî şuur oluşturulma çabasının artmış olabileceği etkili olmuştur. Arşiv belgelerinden ulaşılan raporlarda kutlama hazırlıklarının onuncu yıl kutlamaları gibi planlanıp gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca Akdeniz'de İkinci Dünya Savaşı habercisi olan İtalya'nın yayılmacı politikası da ülkemizde dikkatle takip edilmiştir. Böyle bir ortamda halkın millî birliğe olan ihtiyacının artması da bu yılların seçilmesi açısından önemli bir unsurdur.

1934-1948 YILLARI ARASINDA SİVAS'TA CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI

1934-1948 yılları arasında Sivas ilindeki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan ulaşılan 13 resmî belge ve yerel gazete haberleri doğrultusunda incelenmiştir. Arşiv belgelerinde bayram kutlamalarının CHP Genel Sekreterliğinin direktiflerine göre planlanıp yürütüldüğü görülmektedir. Kutlamalar sonrası ise Sivas CHP İl Yönetim Kurulundan CHP Genel Sekreterliğine raporlar gönderilmiştir. Bu raporlar ışığında Sivas'taki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları incelenmiştir.

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları tüm ülkede coşku ve sevinçle kutlanan bir bayram olarak süregelmiştir. Sivas da kutlama törenlerinin canlı bir şekilde yaşandığı şehirlerden biri olmuştur. 1934 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları sonrası Sivas'tan CHP Genel Sekreterliği'ne bir rapor gönderilmiştir. Söz konusu raporda merkez ve

ilçelerde bayramın verilen kutlama talimatnamesine uygun olarak coşku ile kutlandığı hatta ilçelere bağlı pek çok uzak köyün de kutlamalar için ilçe merkezlerine akın ettiği bilgisine ulaşılmıştır (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 19). CHP Genel Sekreterliğine il merkezinden rapor gönderilmesi kutlamalara verilen önemi açıkça ortaya koymaktadır.

Cumhuriyetin on üçüncü yıldönümü olan 1936 yılında kutlamalar büyük hazırlıklarla başlamıştır. Dönemin valisi Nazmi Toker önderliğinde tertip, müsamere, konferans, hitabe, tezyin,² intizam ve inzibat, hesap ve masraf gibi işleri organize etmek için bir heyet kurulmuştur. Bu heyet şehirdeki yetkin kişilerden oluşturulmuştur. Belediye ve Halkevinde yapılan toplantılarla yapılacak işler görüşülüp karara bağlanmıştır (Sivas gazetesi, 17 İlkteşrin 1936, s. 1).

1938 yılı kutlamalarına ilişkin, il yönetim kurulu tarafından parti genel sekreterliğine Cumhuriyetin 15.yıl dönümünü kutlamak üzere bir komisyonun oluşturulduğu ve faaliyete geçirildiği bildirilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 16). Cumhuriyet'in 15.yıl dönümü için 6455 lira bütçe tahsis edildiği, Cumhuriyet'in 10. yılında bu bütçenin 2500 lira olduğu yine parti genel sekreterliğine rapor edilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 18). Ancak daha sonra bu bütçenin 5000 liraya indirildiği Vali ve CHP Başkanı tarafından CHP Genel sekreterliğine iletilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 17). Bayramın anlam ve önemine uygun olarak Parti Yönetim Kurulu, Cumhuriyet Hükümetinin geçen on beş yıl içinde neler yaptığını ve meydana getirdiği büyük eserleri halka renkli ve anlamlı bir şekilde göstermeyi vazife bilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 15). Cumhuriyet Bayramı'nın 15.yıl dönümü kutlamaları yine Vali Nazmi Toker'in rehberliğinde bir program çerçevesinde belirlenmiştir. Bu programa göre kutlamalar 29.10.1938 cumartesi günü saat 09.00'da Hükümet Konağında kutlama için ayrılan salonda başlayacaktır. Resmî kurumlardan sırasıyla katılımcılar kabul edilecek ve daha sonra Cumhuriyet alanında yer alacaklardır. Cumhuriyet alanındaki tören saat 10.00'da başlayacaktır. Kabul sırası ise şöyledir:

“Vilayet merkezinde bulunan sayıllar (milletvekilleri), M.M. Tüm Komutan ve maiyeti, mıntika ve Vilayet Jandarma komutanları ve subayları, Vekaletler müfettişleri, Hakimler, Adliye memurları, Defterdar, maliye müdürleri, tapu müdürü, İdare heyeti azaları, Mektupçu,

² Süsleme

Emniyet, Muhasebe hususiye, Nüfus müdürleri ve öğretmenleri, Nafia (Bayındırlık) Müdürü ve İstasyon Şefliği, PTT Müdürü, Ziraat, Orman, Baytar, Aygır deposu Müdürleri ve Fen heyetler, Silo Müdürlüğü, Sıhhat ve içtimai muavenet Müdürü, İskan Müdürü, Numune Hastanesi, Emrazi zühreviye ve Kuduz tedvi Baş Tabip ve Tabipleri, İnhisarlar Baş Müdürü, Evkaf Müdürü, Müftü, Vilayet Umumi meclisi ve Encümeni Üyeleri, CHP İl yönetim kurulu, Halkevi Başkanı ve Yönetim Kurulu, Banklar Direktörleri, Ticaret, Ziraat odaları idare heyetleri, Kızılay, Çocuk esirgeme, Türk Hava kurumu idare heyetleri, Baro heyeti, Noterler, Matbuat Mümessilleri, Türk Spor Kurumu yönetim kurulu, Ulusal ve Ekonomik diğer kurulların Başkan ve İdare heyetleri, Esnaf Cemiyetleri, İdare heyetler” (Sivas gazetesi, Yıl: 60, 28 Birinci Teşrin 1938, s. 5).

1939 yılı bayram şenlikleri diğerlerinden farklı olarak 28 Ekim günü saat 13.00'dan 30 Ekim saat 24.00'e kadar devam etmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 10). Bayram töreni, Ankara'dan gelen kutlama talimatının verdiği direktiflere göre düzenlenmiştir. Bu yılki genel kanaat kutlama töreninin öncekilere nazaran daha canlı ve daha neşeli olduğu şeklindedir. İlk olarak 09.10.1939 tarihinde kutlama komitesi kurularak toplantılar yapılmıştır. Bu komitelerin nahiye ve köylerde de toplandığı bildirilmiştir. Komite, kutlama töreninin Cumhuriyet meydanında yapılmasını kararlaştırdıktan sonra oluşturduğu “Süsleme” kurulu aracılığıyla: meydanın krokisini yaptırmış ve duruş düzenini tespit ederek broşürlerle 20 Ekim tarihinde kurumlara ve halka ulaştırmıştır. Bu plana göre sokaklar ve meydanlar bayrak, meşe ve çam dalları, kırmızı ve beyaz kurdele, vecizeler, taklarla süslenmiş, gece de ışıklandırılmıştır. Özellikle Cumhuriyet Meydanı herkesin dikkatini çekecek ölçüde süslenmiş ve ilgili talimatlara uygun şekilde hazırlanmıştır. Yine meydanlara ve sokaklara asılan vecizeler de daha önce gönderilmiş olan matbu liste ve harf örneklerine uygun şekilde seçilmiştir. Yazıdan anlaşıldığına göre Ankara'dan gelen talimat, meydana platform yapılması yönündedir. Fakat Sivas Cumhuriyet Meydanı'nın platform kurmaya müsait olmadığı valilik tarafından genel merkeze bildirilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 8).

Bayram münasebetiyle Çocuk Esirgeme Kurulu tarafından 240 çocuğa kıyafet ve ayakkabı yaptırılmıştır. Şehrin belli noktalarına ilk etapta görülebilecek şekilde ve boyutta “16” rakamı asılmış, taklar

yaptırılmış ve taglar geceleri ampullerle ışıklandırılmıştır. Ayrıca minareler de ışıklarla ve bayraklarla donatılmıştır. Şehrin birçok yerinde ve nahiye merkezlerinde şenlik fişekleri yakılmıştır.

Hükümet konağında Devlet namına yapılan Kabul Töreni'nden sonra meydana kutlama töreni gerçekleşmiştir. Geçit resmi, talimatlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Geçitten sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Millî Şef İsmet İnönü'nün söylevleri halk kürsülerinde verilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 9). İsmet İnönü'nün tüm millete hitabeti ise şöyledir:

“Büyük Türk milletine, bu sene millî bayramı dünyanın fevkalade hadiseler içinde bulunduğu bir zamanda idrak ediyoruz. Bütün milletlerin varlık içinde yaşadıkları bu seneyi milletimiz kendine güvenir, millet hayatında nifakız beraberliği ve vatan müdafaası için kimsede şüphe bırakmayan çetinliği ve hazırlığı ile muvaffakiyetli bir imtihan suretinde geçirdi. Aziz milletim, gelecek senesinin bu sarsılmaz vasıflarına, insaniyet aleminin, daha ziyade dikkat edeceğine emin ol: Türk milletini, onun kahraman ve şanlı ordusunu vatan istikbalinin kıymetli müjdesi olan genç evlatlarımızı muhabbetle selamlarım. Aziz vatandaşlarım, on altıncı Cumhuriyet Bayramı hepinize kutlu olsun” (Sivas gazetesi, Yıl: 61, 31 Ekim 1939, s. 1).

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü yukarıdaki konuşmasında Dünya'daki gelişmeleri yorumlayarak Türkiye'nin mevcut durumunu ortaya koymuştur. Bunun yanında halkı millî birlik ve beraberliğe davet edici bir şekilde konuşmasını nihayetlendirmiştir.

Öte yandan Halkevinin gösteri kolu ile Faruk Nafiz'in “Ateş” isimli tiyatro eseri gösterilmiş “Ar” komitesi (güzel sanatlar kolu) tarafından da millî havalar söylenmiştir. Yıldızdağı ve Demirspor takımları arasında bir futbol maçı yapılmıştır. Bayram şenliklerini artırmak için Cumhuriyet meydanında mızık ve hususi çalgılardan, diğer mahallelerde ise davul ve zurnalardan yararlanılmıştır. Cumhuriyet'in 16. Yıl dönümü şerefine 29.10.1939 pazar günü akşamı kurul tarafından askeri mahfel salonunda verilen 500 kişilik balo oldukça neşeli bir halde sabaha kadar devam etmiştir. Kutlamaların kaza merkezleri ve köylerde de coşkuyla kutlandığı sonucuna varılmıştır (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 9, Sivas gazetesi, Yıl: 61, 31 Ekim 1939, s. 2).

1940 yılındaki kutlamalar da önceki yıllara benzer bir prosedür ile geçmiştir. Bu dönemde önceki kutlamalardan farklı olarak gençlik ve spor etkinliklerinin ön plana çıktığı söylenebilir. Sivas Gazetesi'nin "Cumhuriyet Bayramı'nda Zengin Bir Spor Faaliyeti" başlıklı haberinde Sivas beden eğitimi spor bölgesinin Cumhuriyet Bayramı kutlamaları için bir program hazırladığı, programda; ortaokul el topu maçı, bisiklet sokak koşusu, Gençlikspor- Demirspor futbol maçı gibi etkinliklerin bulunduğu anlaşılmaktadır (Sivas gazetesi, Yıl: 63, 29 İlkteşrin 1940, s. 1).

1941 yılı Sivas'ta Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, Vilayet Kutlama Komisyonu'nun raporuna göre 28.10.1941 Salı günü saat 13.00'da başlayıp 3 gün boyunca devam etmiştir. Bu tarihten önce meydanlar, sokaklar, tüm resmi ve özel daireler, okullar, evler bayrak, yazı, tablo, resim ve taklarla süslenmiş durumdadır. 28.10.1941 Salı gününün programı; Cumhuriyet meydanı ve Belediyenin kararlaştırdığı yerlerde halk eğlencelerinin olması, saat 14.00'te Halkevi önündeki Atatürk büstüne çelenk koyma merasimi ve saat 15.00'te kayak evinin açılış töreninin yapılması şeklindedir. Bayram gününün kutlama töreni ise vali, tüm komutanı ve parti başkanının daha önceden krokide gösterilen tören duruşundaki grupların önünden geçmesi ve askeri bandonun İstiklal marşını çalması ile sürmüştür. Geçit resmi ise aşağıda verilen sıra çerçevesinde yapılmıştır:

"Ordu (en büyük komutanın sıralayacağı üzere), istiklal ve inkılap için canlarını ve uzuvlarını vermiş olan kahramanlarımızı temsil etmek üzere her rütbeden subay, erat, malul³ gaziler, ihtiyar gaziler, şehit anaları bayraklarla geçeceklerdir, üniformalı yedek subaylar, polis ve jandarma kütaları, izciler, okullar (en büyük maarif amirinin sıralayacağı üzere), sporlar, ulusal cemiyetler (Kızılay, Çocuk esirgeme, Türk hava kurumları), köylüler yaya ve atlı, yayalar önde olacaktır, şehirli iş bölümüne göre ayrılmış meslek erbabı ve halk yığını birlik halinde ve mümkünse ulusal kıyafetlerle geçeceklerdir, Cumhuriyet bayramı şerefine gece bir balo verilecektir." (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 6).

Aynı gün saat 19.00'da Cumhuriyet Meydanında askerler, okullar, ulusal cemiyetlerin toplanmasıyla oluşan fener alayı; Belediye,

³ Engelli kimse.

Nalbantlar başı, Fevzi Paşa okulunun önünden Hükümet binasına kadar gelip orada dağılmışlardır. Ancak gazyağı azlığı nedeniyle meşale yakılamamıştır. Ertesi gün okullarda tören ve konferanslarla kutlamalar devam etmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 6). 1941 senesinde İkinci Dünya Savaşı'nın küresel etkilerinin ekonomiye yansımalarının oldukça hissedildiği bir bayram havasının hâkim olduğu söylenebilir.

1942 yılında Cumhuriyet'in 19.yıl kutlamaları ile ilgili Divriği Halkevi'nden CHP Yüksek Genel Sekreterliğine rapor gönderilmiştir. Bu raporda Halkevi tarafından düzenlenen zengin kutlamanın canlı geçtiği, Kaymakam, Halkevi Reisi ve öğrenciler tarafından cumhuriyet konulu konuşmalar yapıldığı, köylü saz ve oyuncuların katılımıyla fener alayı yapıldığı, devlet büyükleri ve cumhuriyet ile ilgili güzellmeler yapıldığı, Halkevi teşviki ile oluşturulan resim, yazı, dikiş sergisinin ilgi çektiği, ayrıca Halkevi tarafından "aile toplantısı" olarak adlandırılan toplantıda da kutlamanın geç saatlere kadar devam ettiği belirtilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 4).

1943 yılı kutlamalarına ilişkin, bayramın ardından Sivas Vilayet İdare Heyeti, 3 Kasım 1943 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne kutlamaların nasıl geçtiği ve neler yapıldığı ile ilgili detaylı bir rapor göndermiştir. Raporda her yıl tekrarlandığı gibi Halkevi bahçesindeki Atatürk büstüne çelenk koyma merasimi; Vilayet, Parti, Halkevi, Belediye, Okullar, Sümerbank ve Devlet Demir Yolları gibi çeşitli kurumların katılımı ile gerçekleşmiştir. Gündüzleri şehrin her yanı bayrak ve vecizelerle süslenmiş geceleri ise bol ve renkli ışıklarla 20 rakamı şehrin belli yerlerine konumlandırılarak Cumhuriyet'in 20. yılına vurgu yapılmak istenmiştir. Bir diğer dikkat çekici nokta ise bayramın birinci ve üçüncü günleri arasında halk kürsülerinin kurulması olmuştur. Burada parti tarafından hatiplerle Cumhuriyet ve bayramın önemi hakkında konferanslar verilmiştir. Bayramın ikinci günü akşamı Vilayet tarafından Hükümette, Çimento Fabrikası tarafından fabrikada bayram şerefine balo verilmiştir. Ertesi gün Halkevi tarafından da Halkevi salonunda konser verilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 3).

Cumhuriyet Bayramı'nın 22. yıldönümü kutlama programı yine 3 gün sürecek şekilde planlanmıştır. Kutlamaların 28 Ekim Pazar günü saat 13.00'da başlayacağı belirtilmiştir. 28 Ekim 1945 günü programında halk için oyunlar ve eğlenceler düzenleneceği, Hükümet meydanında bir konuşma yapılacağı ve saat 15.30'da Halkevindeki

Atatürk büstüne çelenk koyma merasimi yapılacağı bildirilmiştir. 29 Ekim Pazartesi günü programı ise hükümette kabul resmi ve saat 10.00'da Cumhuriyet Meydanı'ndaki kutlama törenidir. Ertesi gün okullarda velilerin de katılımıyla müsamereler, parti idare heyetinin konferansları, askeri bandonun millî marşlar ve halk havaları çalması şeklinde düzenlenmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 2). Kutlamalara velilerin de davet edilmesi tüm halkın katılımını teşvik edici bir durum olarak değerlendirilebilir. Kutlamalar sonrasında CHP Sivas İl İdare Kurulu Başkanlığından CHP Genel Sekreterliğine rapor gönderilmiştir. Rapora bakıldığında kutlamaların oldukça renkli geçtiği bildirilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 2). Şehir baştan aşağı bayraklarla donatılmış, gece ışıklandırmalar yapılmış ve o dönem için uygun olan Cer Atölyesi'nin bir salonunda da 29 Ekim günü balo verilmiştir (Kızılırmak gazetesi, Yıl: 37, Sayı: 486, 30 Ekim 1945, s. 2).

25 Ekim 1946 yılında yayınlanan Kızılırmak gazetesinde Cumhuriyet Bayramı hazırlıklarına başlanıldığına dair bir haber yer almaktadır. Bu haberde şehrin bayraklarla ve taklarla süsleneceği, 29 Ekim günü 09.30'da milletvekilleri, askeri komutanlar, resmi daire müdürleri, esnaf cemiyetlerinden katılımcılar ile Hükümet Konağı'nda resmî kabul yapılacağı, 10.30'da resmî kutlamanın yapılmasının ardından resmî geçit ve aynı gece de fener alayı ile eğlencelerin düzenleneceği yer almaktadır (Kızılırmak Gazetesi, Yıl: 38, Sayı: 571, 25 Ekim 1946, s. 1).

Cumhuriyet'in 25. yıldönümü olan 1948 yılında CHP tarafından Sivas'ta geniş hazırlıklar yapılmıştır. Bayram törenlerinin, 28 Ekim 1948 günü 13.00'da bütün okulların katılımı ile Atatürk büstüne çelenk bırakılması ile başlayacağı, bayram günü ise 09.30'da Sivas valisinin protokol sırasına göre bayram tebriklerini hükümet konağında kabul edeceği, sonrasında saat 10.30'da Cumhuriyet alanında resmî kutlamanın yapılmasının ardından resmî geçit olacağı, öğleden sonra ise stadyumda spor gösterileri yapılacağı ve aynı gece de fener alayı ile hükümet adına balo verileceği planlanmıştır (Ülke Gazetesi, Yıl: 3, Sayı: 978, 29 Ekim 1948, s. 1-2).

20 Ekim 1948 tarihinde Gürün'de yapılacak olan kutlama programını düzenleme görevlendirmelerinin yapıp bayramın önemle kutlanması için hazırlıklara başlandığı, parti başkanı Fuat Orhanoglu ile parti kurul üyeleri Kadir Ata ve Cevdet Ertem tarafından komite oluşturulması, Cumhuriyet alanında yapılacak kutlama için kürsü

idaresine memur atanması, Halkevi başkanı İzzet Öz tarafından parti için söylev verdirileceği CHP İlçe İdare Kurulu Başkanlığı tarafından CHP Yüksek Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (BCA, 490. 01. 1148, 29, 1, s. 1).

Sonuç

1934-1948 yılları arasında Sivas'ta düzenlenen Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının CHP Genel Sekreterliğince planlandığı anlaşılmıştır. Sivas il sekreterliğinden parti merkezine kutlamaların nasıl geçtiğine dair raporlar verilmesi kutlamaların titizce yürütüldüğünü göstermektedir. Kutlamaların düzenlenmesinde ise valilik, askeri oluşumlar, Cumhuriyet Halk Partisi örgütleri, Halkevi, okullar ve izci örgütleri faal olarak görev almışlardır. Resmî kurumlarda çalışanların düzenlemelerde etkin rol alması bu kişilerde millî bilincin daha fazla yer ettiği ve bu sayede halka daha etkili aktarılabilirdi şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca kutlamaların bu kişi ve kurumlarca organize edilmesi halkın katılımının yüksek olmasını sağlamış olabilir. Sivas'taki kutlamalarda şehir süslemeleri dikkat çekicidir. Kutlama komisyonuna bağlı olarak çalışan Süsleme Kurulu şehrin her yanını bayrak, yazı, resim, tak, çiçek ve vecizelerle donatmıştır. Süslemelere verilen önem, Cumhuriyet Bayramı'nın en coşkulu kutlanan millî bayram olması ile açıklanabilir. Cumhuriyet Meydanı'na ise kutlamanın yapılacağı/yapıldığı alan olması münasebetiyle ayrıca özen gösterilmiştir. Söz konusu bayramın yıldönümü örneğin 16. Yıldönümünde 16 rakamının halk tarafından görülebilecek boyutta şehirde asılması halkın Cumhuriyet'in yıldönümünü hatırd tutması ve o zamana kadar yapılan çalışmaların anımsanmasında rol oynayabilir. Benzer bir amaçla konferansların düzenlenmesi Cumhuriyet ile gerçekleştirilen faaliyetlerin halka aktarılmasında, Cumhuriyet'in kazanımlarının tekrar tekrar hatırlatılmasına, ortak tarihin halk tarafından idrak edilmesine hizmet etmiştir. Bu sayede her yaşta vatandaş konferanslara kulak verebilmiştir. Kutlamalarda fener alaylarının düzenlenmesi ise Cumhuriyet'in coşkuyla yürütülmesinin bir örneği olmuştur. Bunun yanı sıra bayram günleri gecesinde şehrin idari ve askeri görevlilerinin katılımları ile cumhuriyet baloları düzenlenmiştir. Cumhuriyet baloları, spor müsabakaları, güzel sanat etkinlikleri halkın bu özel günün bilincine varmasında etkili olmuştur. Bu kutlamalar 28 Ekim günü öğleden sonra başlamış ve bu günlerde geçit törenleri ile Atatürk'ün ölümünden sonra yapılan kutlamalarda Atatürk büstüne çelenk

birakılmıştır. Bayram günü yapılan kutlamalar ise sabahtan başlayarak akşamına kadar devam etmiştir. Üçüncü günde ise okullar tarafından kutlamalar gerçekleştirilmiş çeşitli konferanslar ile programlar sürmüştür. Bu konferanslara öğrenci velilerinin dahil edilme çabası ise millî şuurun temelden aktarılması yönündeki gayrettir. Öğrenciye her zaman ulaşılabilir ancak velilere de ulaşmak o dönemdeki hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için etkili bir yol olmuştur. Ayrıca ilçe ve köylerden gelen raporlarda da kutlamaların titizlikle gerçekleştirildiği ve katılımın fazla olması taşraya da ulaşıldığını göstermektedir. Sivas'taki kutlamaların genel olarak millî birlik fikri ile geçtiği söylenebilir. Yapılan kutlamalardaki etkinlikler konferanslar, yürüyüşler vb. ile yaşanan tarihin anılması bu birlikteliğin oluşmasına katkı sağlamıştır. Halk tüm kutlamalarda söz sahibi olarak millî bilinci Türk vatandaşı olarak yeniden keşfetmiş ve bu yönde bir bağlılık geliştirmiştir. Bu nedenle kutlamaların hem yeni Cumhuriyet'in meşruiyetini sağlamak hem de toplumsal kimlik inşa etme sürecinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 1

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 2

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 3

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 4

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 6

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 8

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 9

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 10

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 15

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 16

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 17

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 18

BCA, 490.01.1148, 29, 1, 19

TBMM Zabıt Ceridesi, İçtima 2, 19.04.1341, C.18

TBMM Zabıt Ceridesi, İçtima 2, 23.04.1337, C.10

İnceleme Eser ve Makaleler

Ağaoğlu, A. (1981). Millî Şuur. Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Necat Birinci ve Abdullah Uçman (ed). *Atatürk Devri Fikir Hayatı* içinde (s.97-101). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Aslan, D. A. (2011). *Cumhuriyet'in Törensiz Meşruyeti: Ulus Devlet İnşa Sürecinde Millî Bayramlar (1923-1938)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M., Aydın, M. K., & Dündar, R. (2016). Malatya Halkevi Öncülüğünde Kutlanan 23 Nisan Millî Hakimiyet ve Çocuk Bayramı Etkinlikleri (1932-1951). *Belgi Dergisi*, (11), 91-110.
- Aslan Y. (2001). *TBMM hükümeti kuruluşu, evreleri, yetki ve sorumluluğu (23 nisan 1920-30 ekim 1923)*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Berber, Ş. G. (2011). Osmanlı'nın Son Döneminden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Liberalizm-Devletçilik Çatışması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(80), 209-240.
- Ersoy, R. (2018). Kültür, Siyaset ve Millî Burjuvazi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 1547-1565.
- Bolat, B. S. (2007). *Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk ilkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Bolat, B.S. (2012). Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Cunbur, M. (1987). Atatürk ve Millî Birlik. *Erdem*, 3(7), 1-10.
- Çakmak, F. (2010). Bursa'da On Beşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(18), 87-109.
- Çanak, E. (2013). Adana'da Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Kutlamaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29(86), 1-26.
- Çelepi, M. S. (2020). Toplumsal anımsamanın millî bayramlar ile gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı), 30-43.
- Çolak, F. (2006) II. Meşrutiyet'in bayram ilan edilmesi: Osmanlı başkentinde hürriyet bayramı kutlamaları. *Toplumsal Tarih*, 151, 62-69.
- Çalen, M. K. (2017). *Osmanlıcılık ve İslamcılık Karşısında Türkçülük*. Ötüken Neşriyat AŞ.
- Demir, Ş. (2011). Tanzimat Döneminde Bir Devlet Politikası Olarak Osmanlıcılık. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(29), 331-348.
- Dereli, İ. (2012). II. Meşrutiyet Yıldönümlerinin Millî Bayram Olarak Kutlanması- Hürriyet Bayramı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Doğanay, R. (2001). Misâk-i Millî'ye Göre Lozan. *FÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 281-294.

- Doğaner, Y. (2007). Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamaları. *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 1-19.
- Evirgen, B. (2019). *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e ulusal bayramlar ve önemli günler* (1908-1950). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mersin.
- Haykır, Y., & Çevik, M. (2014). Tek Parti Döneminde Elâzığ'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1934-1945). *Electronic Turkish Studies*, 9(7), 331-377.
- Karacaoglu, M. Ö. (2019). Millî Şuur ve Türk Dili. A. F. Arıcı ve M. Başaran (Ed.) "Millî" Eğitim Üzerine Yazılar içinde (ss. 31-34), İstanbul: Efe Akademi.
- Kaya, E. (1997). Misâk-I Millî'nin Sınırları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (8), 175-186.
- Mumcu, A. (1985). Misak-ı Millî ve Anayasamız. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(3), 813-830.
- Okan, A. (2007). *Misak-ı Millî*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Edirne.
- Öztürk, G. (2015). Republic Day Celebrations in Nigde (1926-1948). *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(3), 585-599.
- Şahin, Y. (2000). Millî Bayramların Kamu Vicdanı ile Yaygın Şahsiyet Tipinin Korunmasına Etkisi ve Nevruz. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 26, 159-164. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuoskon/issue/9524/118999>
- Şavklı, C., & Ertem, G. (2019). Kars'ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1930-1949). *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 199-226.
- Semiz, Y. (2014). İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Türkçülük Politikası. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(35), 217-244.
- Şeneken, S. (2009). 1930'lu yıllarda İzmir'de Cumhuriyet Bayramı kutlamaları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- TDK (2019). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Uçar, F. (2018). Türk Düşüncesinde Osmanlılık Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18), 81-108.
- Uzun, H. (2010). Millet'in İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması. *Journal of Black Sea Studies*, 6(24), 109-125.
- Kocatürk, U. (1999). Cumhuriyetin Anlamı, Önemi ve Milletimize Kazandırdıkları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 19(56), 467-469.
- Yamak, S. (2008). Meşrutiyetin Bayramı: "10 Temmuz İd-i millîsi". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (38), 323-342.

- Türkmen, Z. (2002). İstanbul'un İşgali ve İşgal Dönemindeki Uygulamalar (13 Kasım 1918-16 Mart 1920). Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 18(53), 319-372.
- Vatansever, E. (2021). TBMM'nin Açılması. Davut Kapucu (Ed.), *Atatürk Dönemi Demokratikleşme 1920-1938* içinde. Ankara: İksad Yayınevi.
- Yetim, F. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğe Geçite Kapsayıcı Formül: "Millet-i Hâkime" Düşüncesi ve Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 71-84.
- Yücel, Y., & Sevim, A. (1992). *Türkiye Tarihi*, c. 4. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sürelî Yayınlar

Gazeteler

- Hakimiyet-i Millîye, 1 Kasım 1928
Kızılırmak Gazetesi, 1945
Kızılırmak Gazetesi, 1946
Sivas Gazetesi, 1936
Sivas Gazetesi, 1938
Sivas Gazetesi, 1939
Sivas Gazetesi, 1940
Ülke Gazetesi, 1948

EKLER

Ek 1. 29 Ekim 1948 Ülke Gazetesi Örnek Haber

Ek 2. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Yıldönümü Kutlama Programı Örneği

DEVLET ANKİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ANKİVİ

Cumhuriyetin 22 inci Yıldönümünü Kutlama Programı

B a y r a m

1 — Bayram 29 / 10 / 945 Pazar günü saat 13 de başlar
Bu 30 uncu saat 24 de kadar resmi ve kamu idare ve kurumlar, ulusal cemiyetler, okullar, eser meydanları, sokaklar ve her taraf bayrak, yeşil, resim, table ve takarla süslenmiş olacaktır.

Kabul Resmî Programı

2 — Cumhuriyetin 22 inci yıldönümünü münasebetle Vilâyetinde Devlet namına resmi kabul 29 / 10 / 945 pazartesi günü saat 9.30 da Hükümet konağında marşınla tahsis edilmiş salonunda yapılacaktır.

A :

1 — Vilâyet mevsim Millet Vekilleri .
2 — Bir kitle halinde Askerî Komutan ve müstak ve Vilâyet Jandarma Komutanı ve maiyetleri .
3 — Vilâyet mevsim vakıfların müdürlükleri .
4 — Mevsim Adliye ve Tapu şubesi müdürü ve sicil muhafız ve maiyetleri .
5 — Vahi müvafik idare heyeti azaları , Mehtapçı, Emniyet müdürlüğü, Devlet muhabele müdürlüğü ve Yatırım, Nüfus, Sağlık, Beşik müdürlüğü, Enstitüler, sanatlar, müzik kurumları Dakikası ve Özel idare memurları ve enstitüler başkâibi .
6 — Mübeye mevsim müvafik mübeye ve maiyetleri .
7 — Milli eğitim müdürü, Lisâ, Öğretmen okulu, Orta okul, Erkek Sanat enstitüsü, Kü enstitüsü ve diğer okullar müdür ve şifrelenenler .
8 — Beyodukluk müdürü ve maiyeti .
9 — Sağlık ve sosyal yardım müdürü, hükümet doktora Hastaneler, Dağbçim ve bçimleri, İktisat müdürü ve maiyeti .
10 — Tetkik baş müdürü ve maiyeti .
11 — Tarım, orman, veteriner ve aygır deposu mübâhri ve maiyetleri meteoroloji istasyon şefi .
12 — Ulaştırma Bakanlık D. D. Y. 11'inci işletme müdürü, İktisat, P. T. T. baş müdürlüğü, Çar sinesiyi, mübâhri ve istasyon müdürü ve muavini, atkilye fen heyeti, Çimento fabrikası müdürü ve fen heyeti .
13 — Tercet odası reis ve umumî başkâibi, T. M. ofisi muhafız müdürü ve maiyeti .
14 — Vakıflar müdürü ve maiyeti, Müftü.

B :

1 — Vilâyet umum mevsim azaları .
2 — C. halk partisi, vilâyet idare heyeti ve azaları, halkın resmi ve şube Reisleri .
3 — Belediye reis, belediye meclisi ve daimi enstitüler azaları .
4 — Banka müdürleri .
5 — Tarım odası, kamya, çocuk enstitüsü, Türk hava kurumu idare heyetleri reis ve azaları .
6 — Besim mübâhri, banyo heyeti ve noticiler .
7 — Besim mevsim mübâhri heyeti ve spor tepekkülleri idare heyeti .
8 — Enstitü cemiyetleri idare heyetleri .

Ü :

1 — Kabul resmiden önceki Cumhuriyet alanında merkezi olacaktır .
2 — Tören Cumhuriyet alanında saat 10.30 da başlanacaktır .

29 — 10 — 945 Pazar günü

A) Saat 13 den sonra şehir her tarafında bayram şenlikleri başlanacaktır .

B) Cumhuriyet mevsiminde Belediyemizde tesis edilmiş yerlerde halk eğlencileri ve oyunlar yapılacaktır .
C) Saat 15 de Hükümet meydanında bir mahul ziyenacaktır .
Ç) Saat 15.30 da Halkın içindeki Atatürk büstüne çelenk koyma merasimi yapılacaktır .

4 — 29 - 10 - 945 pazartesi günü

A) Saat 9.30 da hükümet kabul resmî .
B) Saat 10 da Cumhuriyet meydanında kutlama töreni yapılacaktır .
C) Cumhuriyet meydanında tören daruğ krokida gösterilmeyecek . Saat 10 da herkes kırılışla gösterilen yerlerini alması olacaktır .

5 — Kutlama Töreni

Tam saat 10.30 da
A) Vahi, yamuk, Tümen komutanı ve parti reisleri olduğu kitle kütülide sıra üzerine hazırlanmış grupların şifirinden geçen büyük bayramın kutlanışından sonra yerlerini geçeceklerdir .
B) Askerî bando istiklal marşı çalacaktır .
5 — Geçti resmi pu sıra töreni yapılacaktır .
A) Ordu (En büyük komutanı sıralayacağı merce)
B) İstiklal ve İnkılap için cuların, muvafakı vevim olan katırmadarmın temsil etmiş özne her ritülden sonra sıra, müzik gazileri ibiyar gaziler, şifir azaları bayraklarla geçeceklerdir .
C) Uniformalı yedek subaylar .
D) Jandarma kıtaları .
E) Okullar (alfabe sıralı ilk okullar Lisâ, Öğretmen okulu, Kız Enstitüsü, Erkek sanat enstitüsü orta okul)
F) Sporcular .
G) Ulusal cemiyetler (Kamya, çocuk enstitüsü, Türk hava kurumları)
Ç) Köylüler yaya ve atlı ve aygır deposu atlıları, yayalar örne olacaktır . Şehirli ve köylüden göre ayrılmış melek erkân ve halk yığınları kitle içinde ve mümkünse ulusal kıyafetlerle geçeceklerdir .
6 — Gece cumhuriyet meydanı ile diğer meydanlarda belediye tertibi üzerine halk eğlencilerine devam olacaktır .

7 — 30 - 10 - 955 sal günü

Okullarda mübâhri verilecektir . Yenileri olacağı olan okullar bu mübâhri talebe vevimlerini bulduracaklardır .

8 — Konferanslar.

A) Bayram günlerinde C. H. P. idare heyetinin tertibi üzerine halk konferansları verilecektir .
B) Askerî bando Cumhuriyet meydanında milli marşlar ve halk kervani çalacaktır .

9 — İntizam ve İnzibat

Emiyat Mücürü, Merkez Komutanı, Merkez Jandarma Bölük Komutanı tarafından temin edilecektir .

**Cumhuriyet Bayramı
Vilâyet
Kutlama Komitesi**

11 62 1111 10 1007